

15.00 - 15.20 uur: **ONTVANGST** met koffie en thee en inschrijven voor presentaties/workshops

15.20 - 15.30 uur: **WELKOM** door Marian Meeuwse van Cultuur Oost **zaal: Binnenplaats**

15.30 - 16.00 uur: **PRESENTATIE EN WARMING-UP** door Introdans
door: [Adriaan Luteijn](#) (Introdans) en [Els van de Groep](#) (Cultura Ede)

Sinds enkele jaren werken Introdans en De Onderwijsspecialisten samen in dansprojecten voor kinderen en jongeren uit het speciaal onderwijs. Zij merkten hoe graag kinderen willen dansen, ook in hun vrije tijd, maar hoe lastig het voor hen is om een passende cursus te vinden met leeftijdsgenoten uit zowel regulier als speciaal onderwijs. In twee pilots in Ede en Apeldoorn werd de Sprinklesclub-methode ontwikkeld, een handzame werkmethode van 10 lessen, die elke dansdocent uit het amateurveld kan aanbieden om bij te dragen aan meer inclusie in dans. De methode wordt in het najaar gelanceerd en geïnteresseerde amateurdansscholen krijgen een training en coaching om een eigen Sprinklesclub op te zetten.

16.00 - 16.15 uur: **CULTUUREDUCATIE MET KWALITEIT** op weg naar de volgende periode CMK 3 in Gelderland
door: [Francien Simons](#) (Cultuur Oost)

16.15 - 16.45 uur: **KEYNOTE PRESENTATIE: SPECIAAL VERBEELD**
door: [Theisje van Dorsten](#)

Onderzoek: kan kunstonderwijs de ontwikkeling van verbeeldende vermogens bij leerlingen in het speciaal onderwijs stimuleren? Zo ja: hoe? Dat onderzochten we in het verkennende onderzoeksproject '[Speciaal Verbeeld](#)'. Onze conclusie: leerlingen beschikken allemaal over een duidelijk verbeeldend vermogen, maar hun beperkingen en talenten op dit gebied lopen sterk uiteen. Veel leerlingen zitten in een bepaalde 'groef': een sterke voorkeur voor een bepaald onderwerp of specifieke stijl. Door structureel kunstonderwijs aan te bieden komen ze meer los van deze groeven en ontdekken ze nieuwe manieren om hun gedachten en ideeën vorm te geven. De kunstvakdocent is in dit proces een essentiële schakel.

16.45 - 17.00 uur: **KORTE PAUZE** met koffie/thee en snack met aansluitend 9 projectpresentaties van Gelderse projecten CMK. Maak per ronde een keuze uit een van de aangeboden workshops.

17.10 - 17.55 uur: **PRESENTATIERONDE 1** Maak een keuze uit:

A. Art4Success van de Gruitpoort Doetinchem **zaal: Binnenplaats**
door: [Annemarie Oerlemans](#) (cultuurcoach CMK, [Gruitpoort Doetinchem](#))
doelgroep: *Leerroute 3 en 4 SO, SBO*

Leerlingen van speciaal onderwijs scholen maken kennis met verschillende kunstenaars en werken met verschillende kunst disciplines (mode, beeldend, theater). De kinderen ontwikkelen vaardigheden en ontdekken waar ze plezier in hebben. Daardoor krijgen ze meer zelfvertrouwen: leren met een wow-factor. We bekijken eerst de documentaire die gemaakt is over de kinderen die aan Art4Success hebben mee gedaan. Vervolgens gaan we met elkaar in gesprek.

B. We doen het gewoon samen: onderzoekend en ontwerpnd leren **zaal: Zandplaats**
door: [Sylvia Meijer](#) en [Miriam Reeders](#), (leerkrachten [SBO Sterrebos Dieren](#))
doelgroep: *SBO, maar ook geschikt voor SO*

Op onze school zijn we bezig om 'Sterretijd' te ontwikkelen. Elke middag gaan kinderen betekenisvol en handelend aan het werk. Sterretijd is meer dan met de handen bezig zijn, het vormt het speerpunt van ons onderwijs. Via onderzoeksvragen werken we met problemen, vragen of verwondering van de kinderen. Wetenschap & techniek, kunst & cultuur en wereldoriëntatie worden daarbij ingezet. Samen met een externe coach en [cultuurbedrijf RIQQ](#) ontwikkelen we een visie rondom het begrip 'betekenisvolle school'. Cultuuronderwijs en Wereldoriëntatie zijn met elkaar verbonden. Procesgericht werken krijgt een belangrijke plek, met op dit moment extra aandacht voor beeldende vorming. Doel is om leerlingen in culturele activiteiten gericht te laten werken aan hun persoonlijke ontwikkeling.

C. Kwalitatieve muzieklessen voor leerlingen met een IQ lager dan 35 inclusief EMB-leerlingen **zaal: Pianozaal**
door: [Jacqueline van Koolwijk](#) (muziktherapeute [De Kom-Druten](#)) en [Thea Claassen](#) (fysiotherapeute [De Kom-Druten](#))
doelgroep: *leerlingen met een IQ lager dan 35 inclusief EMB-leerlingen*

In deze workshop bieden we praktische handvatten voor docenten van EMB-leerlingen en leerlingen met een (zeer) laag IQ om samen actief muziek te maken binnen de klassikale muzieklus, met elektronische hulpmiddelen. Geschikt voor muziktherapeuten, muziekvakleerkrachten, leerkrachten die met muziek willen werken of kennis willen maken met elektronische hulpmiddelen en leerkrachten binnen SO en VSO werkend met EMB-leerlingen.

17.55 - 18.05 uur: **WISSELING** naar Ronde 2

18.05 - 18.50 uur: **PRESENTATIERONDE 2** Maak een keuze uit:
Uitgelicht: CMK & Speciaal Onderwijs - 8 okt 2020 - Cultuur Oost

D: Vreemde Vrienden: Werken met kunstenaars op school zaal: Binnenplaats

door: Satu Anttila (directeur [De Fonkel](#)) en Jeffrey Neijs ([Powerplug NL](#))

doelgroep: SO en SBO

Op [De Fonkel](#), Ede hebben de leerlingen en het personeel behoefte aan nieuwe impulsen in de school. Men koos voor het ontwikkelen van nieuw aanbod voor SO Cluster4 leerlingen en voor sport & cultuuractiviteiten binnen het programma 'Anders Organiseren'. Mensen worden op de school structureel binnengehaald met specifieke kennis op het gebied van Sport & Cultuur. Door het onderwijs anders te organiseren is er meer aandacht voor de behoefte van de doelgroep én ondersteunt dit het zittende personeel. Deze zogenaamde 'Vreemde Vrienden' blijken grote meerwaarde te hebben!

E. Leren door bewegen en beleven Dans en theater voor EMB laag niveau, project van CMK Ede/Cultura zaal: Zandplaats

door: Bianca Leimena (ic'er [De Wegwijzer](#)) en Talitha van de Stolpe ([TADA](#))

doelgroep: SO scholen die met EMB leerlingen werken of willen werken

EMB-leerlingen vallen vaak buiten de boot als het gaat om cultuureducatie. In opdracht van Cultura Ede is voor hen een theater/dans leerlijn opgezet. Samen met de Wegwijzer en dans- en theaterdocent Talitha van de Stolpe is geprobeerd antwoord te geven op de volgende vragen: 'Hoe kunnen we dans/theater aanbieden aan leerlingen met een ernstig meervoudige beperking en kan dat groepsgewijs?' Doel van het project: leerkrachten de tools geven zodat zij zelf theater- en danslessen kunnen ontwikkelen. Na een presentatie over het traject kunnen de deelnemers zelf een deel van een les ervaren om vervolgens in een klein groepje zelf creatieve opdrachten te ontwikkelen voor de eigen leerlingen.

F: De drempel over: Muziekles vanuit je eigen startpunt zaal: Pianozaal

door: Maite Roest ([LIMAI muziek](#)) en Iris Cucaro (cultuurcoach CMK Gruitpoort Doetinchem)

doelgroep: SO en SBO

Op het [Rabot](#) kwam muziek bijna niet aan bod. Deelname aan CMK bracht daarin verandering. Leerkrachten motiveren en enthousiasmeren, vaardigheden trainen op het gebied van muziek en procesgerichte didactiek door actieve trainingen waarin veel gemusiceerd en gezongen wordt en door samen lessen te ontwerpen. Naast toelichting op het project gaan we ook actief aan de slag. Welke activiteiten werken goed in het SO? Hoe pak je dit didactisch verantwoord aan? Waar loop je zelf tegenaan tijdens de muziekles? Samen zoeken we naar oplossingen, vanuit de eigen muzikaliteit en voorkeuren.

18.50 - 19.00 uur: **WISSELING** naar Ronde 3

19.00 - 19.45 uur: **PRESENTATIERONDE 3** Maak een keuze uit:

G: Van beleid naar daadwerkelijke uitvoer: Definitief borgen van kunst & cultuur in het curriculum zaal: Binnenplaats

door: Annemiek Kienhuis ([De Vaart / Vierbeek College](#)) en Nico Teunissen ([De Onderwijsspecialisten](#))

doelgroep: Cluster 3 en 4 SO/VSO

Hoe krijg je de urgentie van kunst & cultuuronderwijs daadwerkelijk geborgd in de praktijk? Binnen De Onderwijsspecialisten gaan we daarbij uit van 'De Bedoeling'. Bijna alle scholen van De Onderwijsspecialisten zijn betrokken geweest bij een of meerdere CMK-projecten. Dit heeft ons geen windeieren gelegd. We hebben leren samenwerken met andere organisaties en externen. De stap om te komen tot definitieve implementatie van kunst & cultuuronderwijs is nu een kwestie van tijd. Hoe vliegen we dit op alle niveaus van de organisatie aan? Hoe creëer je draagvlak, kortom hoe doe je dit? Ook wij hebben niet alle antwoorden, maar zien dat we stapje voor stapje verder komen. 'De Bedoeling' van ons onderwijs is het uitgangspunt: wat hebben onze leerlingen nu echt nodig?

H. Dansen biedt kansen: Ontdekkingsreis van en met het lichaam: een beleving op muziek zaal: Zandplaats

door: Eliëtte van der Heijden ([Danser Dance Concepts](#)) en Iris Cucaro (cultuurcoach CMK Gruitpoort)

doelgroep: SO 4-12 jaar en VSO 13-18 jaar met beperkte cognitieve mogelijkheden. IQ 20-80. Leerroute dagbesteding.

Op 2 scholen [Het Prisma](#) en [Mariëndael](#) is gewerkt met dans. We delen de ervaringen van beide scholen met de deelnemers: beleven van dans, ondervinden wat het met de leerlingen doet, leerkrachten inspireren en aanzet geven tot zelfstandig vervolg. We kijken naar filmpjes, gaan met elkaar in gesprek en we gaan oefeningen doen om zelf stappen te ervaren in de opbouw van danslessen.

I. Doorgaande lijn in cultuuronderwijs en koppeling aan wereldoriëntatie, project van [CMK Nijmegen/Lindenberg](#) zaal: Pianozaal

door: Joos Damen (CMK Nijmegen), Yolanda van der Beek en Marina Jans (SBO [De Windroos](#))

doelgroep: SBO maar ook geschikt voor SO

SBO de Windroos werkt themagericht aan de hand van methode: [De zaken van Zwijsen](#) of voor de kleuters op de thema's van schatkist. Elk thema wordt ingeleid door de twee vakdocenten vanuit een receptieve kunstbeleving, waarna iedere groep ook actieve lessen krijgt in muziek en drama. Alle lessen worden gedocumenteerd, zodat leerkrachten de lessen zelf kunnen herhalen. Men zoekt in co-creatie naar afstemming op het niveau van de leerlingen.

19.45 - 20.15 uur: **BROODJES EN NAPRATEN**

20.15 - 20.30 uur: **EINDE** van de bijeenkomst